

Fremmedgjort i Lofoten

Av Line Ulekleiv

Just what is it that makes today so familiar, so uneasy?

LIAF, Lofoten Internasjonale Kunstfestival, Lofoten International Art Festival (LIAF), Lofoten
6. september - 29. september 2013

István Csákány, *A Sudden Gust of Motivation*, 2012. Foto: Kjell Ove Storvik.

Fremmedgjøringen er for det moderne mennesket konstant og uunngåelig, slo Aaron Levy – hovedkurator og leder av Slought – fast under seminaret som ble holdt i anledning åpningen av Lofoten internasjonale kunstfestival (LIAF). Begrepet «å fremmedgjøre» forekommer langt sjeldnere enn «å bli fremmedgjort», som om man passivt er overlatt til en vag erkjennelse av at riften mellom splittelse og integrering løper tvers gjennom egen kropp og tilværelse. Levy viste til historiske uttrykk for en splittelse i det moderne prosjektet *per se*, med sine voksende metropoler, stadig tiltagende fragmentering og instrumentalisering av mennesket, med Dante, Montaigne og Piranesi som tidlige eksponenter for en følelse av å være grunnleggende fremmed overfor seg selv.

Nettopp denne påpekningen av en slags permanent krise i kulturen, som i Levys foredrag fikk en av biennalens mest velformulerte uttrykk, hinner til en fremmedhet vi ikke kan gjøre annet enn å anerkjenne og forhandle med så godt det lar seg gjøre. Konseptet bak LIAF 2013 innebærer et forsøk på å gripe en livsfølelse hvor krisen ikke stilner, et vidløftig mål etter alle parametere. Likevel sitter biennalen igjen med opptil flere engasjerte verk. Mange av arbeidene gir sivilisatoriske og personlige fiaskoer og innebygde feiltrær en prominent plassering. Det fungerer definitivt best når kunstneren ikke akter å tale på vegne av kloden som sådan.

David Horvitz, *Lenge leve havet*, 2013. Foto: David Horvitz.

Kuratortrioen Anne Szefer Karlsen, Bassam El Baroni og Eva González-Sancho lykkes best med de klartest stedsspesifikke manifestasjonene, selv om det underliggende konseptet naturligvis tøyes så langt at det er i ferd med å kante. Mange av arbeidene har poetiske stemninger som ikke skriker politisk akuttet, noe som gjør biennalen mindre forutsigbar. Nærværet av de to utenlandske kuratorene egyptiske El

Baroni, som var co-kurator for Manifesta 8 i Murcia, og spanske González-Sancho, som har vært direktør og kurator for Frac Bourgogne, markerer en intensivert internasjonal ambisjon, noe som også gir utslag i kunstnernavnene. Her er for eksempel Knut Åsdam og HC Gilje de eneste norske kunstnere av totalt 25.

Årets analytisk orienterte og eksplisitt «politiske» biennale står på flere vis i sterk kontrast til LIAF 2011, da kuratorene Thora Dolven Balke og Linn Pedersen klarte å trylle fram en slags kultisk intensitet både under lavvoens teltduk som huset et symposium, og gjennom arbeider som ikke var fremmed for verken hedenskap eller primitivisme. I år er tilnærmingen tørrere, men ikke uten en viss sanselighet, dog glimrer de sterke emosjonelle utladningene med sitt fravær. Samtidig synes konsensusstenkingen og innforståtheten som ofte hefter ved denne typen mønstringer å være godt ivaretatt. For her er man stort sett enig om at vi er godt plantet i hengemyra. Det er i og for seg en diagnose det ikke er vanskelig å slutte seg til, men den er ikke vanvittig brukbar i seg selv, hverken som brekkstang eller åre.

Som heading har kuratorene valgt å parafasere den britiske popkunstneren Richard Hamiltons berømte collage *Just what is it that makes today's homes so different, so appealing?* fra 1956, og denne litt hysteriske klipp og lim-leken gjentas i promoteringen av biennalen i et utall utstrykninger og omskrivninger av den opprinnelige teksten. Sammenlignet med Hamiltons bramfrie kritikk av forbrukskultusen på 1950-tallet er 2013-versjonens kritiske prosjekt mer opakt og flokete. Biennalen fungerer kun i liten grad som termometer på en generell situasjon. For her er det meste i teorien underlagt kritikk, kriser opptrer i følge kuratorene i loop, og globale hverdagsproblemer fortsetter å vokse uten at løsningsorienterte alternativer endrer situasjonen. Kuratorene peker på det de kaller en sosio-økonomisk limbotilstand, hvor harde fronter hele tiden braser inn i hverandre. Som bakteppe blir dette en vel generell karakteristikk, som kunne trenge en mer utarbeidet begrunnelse, for eksempel i form av en katalog. Den latente konflikten mellom agitatorisk klarhet og en mer nyansert fortolkning og åpenhet avspeiler seg også i flere av biennalens arbeider, som veksler mellom messende framtiduro og en framstilling av mer komplekse ideer.

Oliver Ressler, stillbilde fra *Leave It In the Ground*, 2013.

En opplagt tematikk i det lokale farvannet LIAF manøvrerer i, er de akutte stridighetene rundt oljeboring i Lofoten. Her er motstanden artikulert på et samtidig lokalt og symbolsk nivå; det er som om helvete bryter løs for alvor hvis renheten i den nordlandske naturen korrumpes. I David Horvitz' lille båt som skvulper i bølgene, med et blått flagg med påskriften «La havet leve» omkranset av hvite ballonger, kommer motstanden til uttrykk på en spartansk og vimsete måte. Gesten er sympatisk og sjarmerende, men med nokså begrenset gjennomslagskraft i realpolitikken. I andre enden av skalaen finner vi den mer harmdirrende filmen til Oliver Ressler *Leave It In the Ground*, som handler om ekstremvær. Samfunnets avhengighet av fossil brensel danner bakteppe for advarsler om at havet rundt Lofoten, et av verdens største fiske- og gyteområder, skal bli åsted for oljeutvinning. Budskapet er betimelig, og filmen teknisk god og engasjerende, men blir noe gammelmodig profetisk i tonen.

De spektakulære omgivelsene er blendende, fjell og hav utgjør en uvirkelig scene, og det er lett å vime svimeslått rundt i dårlig planlagt skytteltrafikk mellom Kabelvåg, Svolvær og Svinøya. Det hadde kanskje vært mer håndterlig å konsentrere seg mer om ett av stedene. Den stadige jakten på nye lokaler, i små lokalsamfunn som har få steder som helt parat eger seg for kunst, resulterer naturlig nok i en hel del stedsspesifikke verk. Et samspill oppstår mellom noe som allerede finnes, og som vil fortsette lenge etter at biennalen takker for seg. For her er jo ikke lokalsamfunnet avhengig av LIAF, det motsatte vel er nærmere sannheten. Formidlingen er skrudd opp i år, med lokalbefolkningen selv om guider (jeg hørte blant at en tiåring fra fotballaget skulle lose publikum gjennom kunsten). Det er jo en morsom idé, men

det er lettere sagt enn gjort å finne en forankring for biennalen hos folk som bor i Lofoten. Både seminar og åpningsfest vitnet om de sosiokulturelle kløftene, med en veritabel kunstfolkflukt vekk fra scenen da det lokale bandet Senjahopen satte i gang med sin folkelige appell. Vi får håpe utstillingen blir godt besøkt, og at flyttingen av biennalen til september drar i riktig retning. Selv om kuratorene har gjort en innsats her for å styrke den lokale tilhørigheten, er dét et langt lerret å bleke.

Ann Böttcher, *Transit Portal*. Foto: Kjell Ove Storvik.

Finfine eksempler på en aktivering av lokalitetene i Svolvær er Lisa Tans installering av video og lyd på et småfancy rom på Thonhotellet, hvor man gjennom kikkert kan skue ut på alt som skjer utenfor vinduet (dvs. ikke skjer, siden oppmerksomheten trekkes mot havet, mot den tårevåte fiskerkona til Per Ung som en hildring i det fjerne). Tan viser også en av biennalens bedre videoer i garasjen i samme hotell. En kube fungerer som videoboks, med bilenes tidvise rusing som tilfeldig lydkulisse. *Notes From Underground*, som videoen heter, er en interessant refleksjon rundt grotteformasjoner parett med den glidende bevegelsen gjennom Stockholms tunnelbane, akkompagnert av et intervju med Susan Sontag, hvor hun kommenterer forskjellige skrivemetoder. Det er en klartenkt linjeføring mellom nåtid og historie her, både romlig og litterært, som er verdt å dvele med.

Ellers brukes både Vågan bibliotek og Lofoten Krigsmuseum, med stort hell. På biblioteket er det som om tiden har stått bom stille. En varm og knirkende historiefortelling i veggene gjør at grensene mellom kunstnerisk intervensjon og rommene, med sine bøker og sære små gjenstander og forfatterportretter, blir diffuse. Hele biblioteket blir som en stor bok om en slitesterk skriftkultur, som ikke stagnerer selv om den ikke er totalt elektronifisert. Den er kanskje bare litt støvete i hjørnene. Blant andre bidrag her er Ann Böttchers serie tegninger som har fått en litt mystisk og tilbaketrasket posisjon, montert på bokhyllene. På Krigsmuseet har hun stilt ut et rundt tekstilverk som er håndverksmessig overordentlig velgjort. Det teppelignende arbeidet refererer til kanonstillinger i Lofoten under andre verdenskrig, også tegningene har integrert en fortelling om Gestapos tilstedeværelse i Svolvær under krigen. Med utgangspunkt i krigshistorien har Böttcher bygget en visuell arkeologi som tar stedet på alvor.

Knut Åsdam, *DS (Hole, Figure 2)*, 2013. Foto: Kjell Ove Storvik.

Knut Åsdam har på sin side tatt i bruk branntomten etter Kjølestuen, et gapende, inngjerdet hull i den lille bykjernen. Åsdam har satt opp gjerder som krysser hverandre med harde konstruktivistiske kutt. Installasjonen kalt *DS (Hole, Figure 2)*, tematiserer ruinen som et slags nullpunkt for konstruksjonen som prinsipp. Dette er et byggverk som stanger mot seg selv. Klarere definert inn i en galleristandard er arbeidene som vises i et lokalt kjøpesenter, og denne delen av biennalen oppfatter jeg som den tammeste og mest intetsigende. Den virker malplassert og merkelig innadvendt, med arbeider blant annet av Karl Larsson og Allen Ruppberg. Kunsten fester seg på en radikalt annerledes måte på Svinøya, som uten tvil utgjør kraftfeltet under årets LIAF. Spenstigheten gir seg blant annet utslag i en rosamalt garasje med en naturtro skulptur som forestiller mannen bak installasjonen: den ungarske kunstneren István Csákány, som halvveis ligger, halvveis sitter etter et pinlig lite uhell med en stol. De puslete små ulykkene som kan inntreffe i en garasje, kan ses som en både munter og tragisk bildet på livet som en sammenhengende rekke fall.

Shilpa Gupta, Detalj av *Someone Else – A library of 100 books written anonymously or under pseudonyms*, 2011.
Foto: Kjell Ove Storvik.

HC Giljes lysinstallasjon i et mørklagt rom i et nedlagt trandamperi, hvor pulsslag av lys farer gjennom rommet og krysser hverandre med varierende rytme. Det er en forventningsfull og nedskalert dramatik her, og arbeidet er basert på en hendelse med en meteoritt som traff Sør-Ural i Russland i februar, noe som utløste et sjeldent lysfenomen. Også lokalet til Lofoten Am-Car Club, hvor en gammel bil har blitt stående i et hjørne, danner en upolert ramme rundt flere gode verk. Shilpa Guptas *Someone Else – A library of 100 books written anonymously or under pseudonyms*, er nettopp det tittelen forteller. Hundre bøker i rustfritt stål er gjengitt med sine opprinnelige forsider, årsaken til anonymiseringen er etset inn på bokryggen; av tvang, feil kjønn, frykt for politisk forfølgelse osv. Det er en fin formal stringens her som rommer mange mulige fortellinger om ideologi, kjønn, politisk undertrykkelse kontra idealet om litteratur som et tilnærmet fritt rom. Britta Marakatt-Labbas broderier på gamle melsekker fra krigen, påstemplet nazisymboler, er også sterke som utsagn.

Den narrative impulsen er kanskje aller sterkest tilstede i Jorunns sjøbod, hvor Pedro Gómez-Egaña har laget et fengslende arbeid, simpelthen et stykke magi. *The Maelstrom Observatory* baserer seg på en novelle av Edgar Allan Poe fra 1841, som er lagt til Lofoten og fortalt av en fisker som kommer opp fra Moskenesstraumen, som er omspunnet av myter. Mens vi sitter der inne i det mørklagte rommet, og lyset pipler inn mellom de gamle plankene, forteller en stemme oss en historie i historien, og persepsjonen spilles et puss. Når vi kommer ut, er noe forandret – fysisk, men også i marginen av det fremmedgjorte som tilstand. Jeg vet ikke helt hva det er.